

MUSIQA DARSLARIDA ILG'OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAMI TADBIQ ETISH TEXNOLOGIYASI

Rajabov Baxtiyor

*Samarqand viloyati Samarqand shahar 54-umumiy o'rta ta'lim
maktabining oliy toifali musiqa fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Innovatsion faoliyatni ilmiy asosda tashkil etish bilan bog'liq holda ilg'or pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayoniga tatbiq etishda o'quvchilarning ushbu faoliyatga tayyorgarligi va qiziqishini hisobga olish hamda tegishli texnologiyani tanlash eng muhim hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Texnologiya, musiqa, ta'lim, faoliyat, yangilik, interfaol.

Mamlakatimizda yangilangan, jahon andozalariga mos keladigan talim mazmuni o'z – o'zidan emas, balki, ilg'or pedagog – olimlar, metodist o'qituvchilar va jahon miqyosida orttirilgan pedagogika fani yutuqlari orqali takomillashib boradi. Shu bois ham ta'limni hozirgi bosqichida uni isloh qilish vazifalari yangicha fikrlovchi, shiddatli axborot va axborot texnologiyalari, kompyuterlashgan modeli o'qitish tez rivojlanayotgan sharoitda yosh avlod talim tarbiyasi uchun masul ijodkor o'qituvchilarni shakllantirish vazifasini asosiy o'ringa qo'yimoqda. Mavjud tajribalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim mazmuni qanchalik yangilanmasin, mukammal o'quv dasturlari, darsliklar yaratilmasin, o'quv – tarbiya jarayonining samaradorligini taminlashda o'qituvchining pedagogik mahorati, yangi ta'lim texnologiyalarini o'zlashtirishi va ulardan talim jarayonida unumli va o'rinli foydalana olishiga bogliq boladi. Hozirgi kunda respublikamiz ta'lim tizimida “Ta'lim togrisida” gi qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” ning eng asosiy sifat bosqichida belgilangan vazifalarni ro'yobga chiqarish bo'yicha chuqur o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Milliy dasturda ko'zda tutilganidek, zamonaviy axborot texnologiyalari va kompyuterlar tarmoqlari negizida talim jarayonini texnologiyalashtirish hamda axborot tizimi bilan ta'minlash jadal rivojlanmoqda. Fan va ta'limning moddiy, uslubiy bazasi mustahkamlanib, o'quv – uslubiy, ilmiy, innovatsion, zamonaviy vositalar mukammallashib o'quv jarayoniga tadbiq qilinmoqda.

Hozirgi davrda har bir o'qituvchi egallashi lozim bo'lgan eng muhim ko'nikmalardan biri darslarni pedagogik texnologiyalar asosida tashkil qilish va o'tkaza olish ko'nikmasidir. O'z tarkibiga ko'ra bu ko'nikma anchama murakkabdir. Buning uchun: Talabalarni innovatsion faoliyatga tayyorlash va unga oid ko'nikma va malakalarni shakllantirish uchun awalo o'quv - biluv faoliyatdan unumli foydalana bilish, talabalarni har bir fan o'qitilishida pedagogik texnologiyalarni qo'llay olish mahoratlarini egallab borishlariga erishish zarur. Masalan, dirijyorlik mashg'ulotlari

jarayonida “Talaba treningi”, “Men dirijyor”, “Klaster”, Musiqa nazariyasi fanini o'tishda “Aqliy hujum”, “Skarabey”, “Bahs - munozara”, “Muloqot”, “Guruh bo'lib ishlash”, Xor va xorshunoslik asoslari mashg'ulotlarida “Kichik guruhlar ishlash”, “Individual ishlash”, “Differensial guruhlariga bo'lish”, “Multimedia texnologiyasi”, “Konsert darsi”, Musiqa tarixi fanini o'tishda “Muammoli vaziyat”, “Viktorina darsi”, “Savol - javob”, Cholg'u ijrochiligi darsini o'qitishda “Kuyni davom ettir”, Dars sayohat”, “Konkurs darslar” texnologiyalarini qo'llash va talabalarni bunday faoliyatga tayyorlab borish mumkin. Pedagogik faoliyatga texnologik jihatdan talabalarni tayyorlash talaba o'quv mashg'ulotlari davomida egallagan va amaliy mashg'ulotlar, pedagogik amaliyotlar davomida mustahkamlab borish lozim bo'lgan nazariy psixologik, pedagogik va metodik bilimlarni amalda ongli, ishonchli va muvaffaqiyatli qo'llay olishiga ko'p jihatdan bog'liqdir. Ta'lim jarayonida talabalarni innovatsion texnologik faoliyatga tayyorlab borishning asosiy metodlari quyidagilardan iborat:

1. Talabalarga ma'lum ko'nikmalarni hosil qilishlari uchun beriladigan topshiriqlar va ularni nazariy va amaliy o'zlashtirishining tizimli yo'lga qo'yilishi;
2. Pedagogik texnologiyalarni ayrim usullarini dars jarayonida pedagogik amaliyotda mustaqil mashq qilishlari;
3. O'qituvchi doimiy ravishda talabaning pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirishi va amaliyotda qo'llay olish ko'nikmasini kuzatib, maslahatlar berib borishi;
4. Talabalarni pedagogik texnologiyalarni qo'llash bo'yicha egallagan ko'nikma va malakalarini sinf qismida, guruh bo'lib muhokama qilib borish;
5. Talabalarni o'z ishim va o'rtoqlari ishini kuzatish va tahlil qilish va unga baho berishga o'rgatib borish;
6. Talabalar o'rtasida turli tanlov va musobaqalar o'tkazish ularga ijodiy mehnat namunalarini ko'rsatish va h. k.

O'qituvchi dars mazmuni va mavzusiga ko'ra darsda qo'llanadigan texnologiyani tanlaydi, bunda asosiy e'tibor, maqsad aniq natijaga erishishga qaratiladi. Albatta bu o'rinda o'quvchilarning bilish saviyasi, qiziqishi va intilishlari mavjud shart - sharoit hisobga olinadi. Masalan, magnitofonda musiqiy asarni eshitish, so'ngra munozara, doira stol atrofida jamoaviy tarzda uni tahlil qilish, erkin munozara asosida asar haqida (nazariy, badny-matn) kerakli ma'lumotiarni o'zlashtirish mumkin. Shuningdek, ko'rgazmali vositalar, tarqatma materiallar, turli adabiyotlar, axborot manbalardan ijodiy foydalanish mumkin. O'qituvchi bilan bir qatorda o'qitish jarayoni oldindan loyihalashtirish za'rur. Bu jarayonda o'qituvchi o'quv materialining mazmuni, sinf imkoniyatini, hisobga oladi-o'quvchilarni dars faoliyatini markaziga asosiy harakatlantiruvchi kuchga aylantirish kerak. Darsni yaxshi natijaga olib kela oladigan darajada loyihalashtirish uchun o'qituvchi tomonidan bo'lajak darsni texnologik

xaritasini tuzib olishi katta ahamiyatga egadir, chunki darsning texnologik xaritasi har bir mavzu, har bir mashg'ulot xususiyatidan o'quvchilarning imkoniyat va ehtiyojidan kelib chiqqan holda tuziladi. Bunday texnologik xaritaning tuzilishining o'ziga xos murakkablik tomonlari mavjud. Buning uchun o'qituvchi pedagogika, psixologiya xususiy metodika, informatika va axborot texnologiyalaridan habardor bo'lishi, shuningdek, juda ko'p metodlar, usullarni bilishi kerak bo'ladi. Har bir darsni rang barang qiziqarli va mazmunli bo'lishi avaldan puxta o'ylab tuzilgan darsning loyihalashtirilgan texnologik xaritasiga ko'p jihatdan bog'liq. Dars jarayonida qo'llanilayotgan ilg'or pedagogik texnologiyalar o'quvchilarni erkin fikrlashga, izlanishga har bir masalaga ijodiy yondashishi, mas'uliyatni sezish, o'z ustida mustaqil ishlash, tahlil qilish, ilmiy - uslubiy adabiyotlardan, darsliklardan unumli foydalanishga, eng asosiysi fanga, mavzu bo'yicha bilim va malakalarni egallashga qiziqishlarini kuchaytirishi lozim. Dars jarayonida o'quvchilarni nazorat qilib borish alohida jarayon bo'lib, har bir mashg'ulotning maqsad va mazmuniga muvofiq amalga oshiriladi. Nazoratning eng haqiqiy va to'g'ri, samarali shakli bu - o'z - o'zini nazorat qilish hisoblanadi. Bu o'qituvchi uchun ham o'quvchi yoki talaba uchun ham birdek zarurdir. Musiqa o'qituvchisi o'quv va tarbiya ishlarini barobar olib boradi. U faqat o'z mutaxassisligi bo'yicha keng bilimga ega bo'lib qolmay, musiqaga oid boshqa fanlardan, adabiyot, tasviriy san'at kabi fanlardan ham yaxshi bilimga ega bo'lishi lozim. Oquvchilarni musiqiy, badiiy, estetik tarbiyalovchi shaxsning dunyoqarashi, fikrlash tushunchasi, o'z kasbiga sadoqati va o'z mahoratini uzluksiz oshirib, takomillashtirib borishi birinchi darajali ahamiyatga ega bo'lishi kerak. Ta'kidlab o'tganimizdek, musiqa o'qituvchisi oliy ta'lim davrida cholg'uchilik, musiqa cholg'ularida ijro etish, vokal - kuylash, nazariy bilimlarni yaxshi egallashi kerak. Chunki, jonli ijro etilgan kuy va qo'shiq hammadan ko'proq, tez va emotsional ta'sir kuchiga egadir. Jonli ijro etilgan kuy va qo'shiq o'quvchilar e'tiborini tez jalb etadi, yaxshi kayfiyat baxsh etadi. Jamoa bo'lib kuylash vaqtida hohlagan takti (jumlaning) qayt arish imkonini beradi. Va nihoyat musiqa asbobida mahorat bilan ijro etgan, qo'shiqni chiroyli ovozda kuylagan o'qituvchi o'z tarbiyalanuvchilariga musiqani har kim o'zi ijro etishi naqadar qiziqarli ekanligini, jozibadorligini amaliyotda ko'rsatib beradi. Musiqa o'qituvchisi faqatgina musiqa cholg'ularini mohirona ijro etish bilan cheklanib qolmay, balki, yaxshi tovush, dirijyorlik mahorati, jamoa bilan ishlash malakalarini yaxshi egallagan bo'lishi uning faoliyati samaradorligini kafolatlaydi. O'qituvchi bulardan tashqari darslarni kuzatib borishi uning yutuq va kamchiliklarini maxsus daftarga qayd qilib, shunga yarasha keyingi darslarga tayyorgarlik ko'rishi yaxshi samara beradi. Doimiy kuzatishlar sababli o'qituvchining pedagogik mahorati ham o'sib, rivojlanib boradi. U vaziyatni baholashga, o'quvchilarning kayfiyatini, dars ularda qanday taassurot qoldirganligini, ichki his - tuyg'ularini sezishga o'rganadi. Kuzatish birinchi sinfdan boshlanib, yettinchi sinfga qadar "davomiylik" tamoili ostida

olib borilishi maqsadga muvofiqdir. Bundan tashqari pedagogik texnologiyarni qo'llash, o'zi ijro etib berishidan tashqari har bir darsda suhbat, hikoya, tushuntirish, uqtirish, munozara kabi uslublar yordamida asarlar mazmuni, mualliflari, yaratilgan davri, janri, xarakter, shakli, tempi, lad - tonalligi, ijrochilik xususiyatlari haqida zarur tushunchalarni berib borishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yo'ldoshev Sh, Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. - Toshkent, Fan, 2001 - yil.
2. Ishmuhammedov.R, Abduqodirov.A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent, - Fan, 2008 - yil.
3. Tolipova Sh. Pedagogik texnologiyalar - do'stona muhit yaratish omili. - Toshkent, YUNIREF, RTM, XTB, 2005 - yil.
4. Davletshin M. G. Zamonaviy maktab o'qituvchisining psixologiyasi. - Toshkent, - O'zbekiston, 1999 - yil.
5. Sharipova G. Musiqa o'qitish metodikasi. TDPU, 2004 - yil.
6. Musiqa o'qitish metodikasi va maktab repertuari. Fanning o'quv - uslubiy majmuasi. - SamDU, 2011 - yil.